

Tomanek, Roman

Logika na VI Polskim Zjeździe Filozoficznym, Toruń 1995 r.

Studia Teologiczne 14, 366-367

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Roman Tomanek

LOGIKA NA VI POLSKIM ZJEŹDZIE FILOZOFICZNYM TORUŃ 1995 r.

1. Szeroko pojęta problematyka logiczna była przedmiotem rozważań w dwóch sekcjach zjazdowych: logika, historia logiki i w sekcji filozofii logicznej. Z punktu widzenia filozofa druga z wymienionych sekcji jest bardziej interesująca.

2. Filozofia logiczna (filozofia/logika) to filozofia uprawiana za pomocą logiki. Logiki można używać w różnym celu i z różnym skutkiem. Filozofia logiczna to filozofia uporządkowana dedukcyjnie w teorie. Należy ją odróżnić od filozofii logiki.

Wytworem filozofii logicznej nie są wyłącznie analizy pojęciowe lecz przygotowane przez nie teorie filozoficzne.

3. Czym jest filozofia logiczna i jej zadania przedstawił na zjeździe Jerzy Perzanowski w referacie *Zadania filozofii logicznej*. Filozofia logiczna jest zwięźczeniem filozofii analitycznej i fenomenologicznej. *Wstępna praca nad dopracowaniem i uczynieniem jasnymi pojęć po domknięciu otrzymanych z niej aksjomatów dedukcją logiczną prowadzi do powstania formalnych teorii filozoficznych. Filozofia w ten sposób krok po kroku przekształca się w filozofię naukową*¹.

4. Program filozofii logicznej jest nawiązaniem do programu, który przedstawił J. Łukasiewicz na II Polskim Zjeździe Filozoficznym w 1927 roku. Łukasiewicz stał na stanowisku, że logika może dać pewien wzorzec metodologiczny filozofii (metoda aksjomatyczno-dedukcyjna). Natomiast w 1938 r. wyraził przypuszczenie, że logika może dostarczyć filozofii także przesłanek merytorycznych. Łukasiewicz nie był „antyfilozofem” (za takiego go niektórzy uważają), był co najwyżej przeciwnikiem pewnego typu filozofii, opowiadał się za filozofią naukową.

5. Recepta na uprawianie filozofii logicznej mogła by brzmieć: *W rozważaniu danej filozoficznej dziedziny pojęciowej połącz metodę opisu i redukcji fenomenologicznej z analizą logiczno-pojęciową. Tak przygotowany materiał poddaj wstępnej obróbce formalnej. Potem wróć do pytań wyjściowych. Przemysł je i w ich świetle przetwórz - za pomocą logiki - przygotowane idee w teorie. Teorie te zawierać będą jedyną odpowiedź na jaką - na gruncie wyjściowego materiału - racjonalnie można liczyć*².

Najważniejsze dyscypliny filozoficzne, takie jak ontologia, metafizyka, aksjologia bądź epistemologia: z pewnością podpadają pod ów schemat.

6. Podczas Trzeciego Zjazdu filozofii (Kraków 24-27 września 1936 r.) zawiązało się tzw. Koło Krakowskie. Należeli do niego m.in. Ks. Salamucha, O. Bocheński, J.F. Drewnowski, B. Sobociński. Koło Krakowskie było widziane jako neotomistyczne odgałęzienie Filozoficznej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Programem Koła

¹ J. Perzanowski, *Filozofia logiczna = filozofia/logika*, w: *Filozofia/Logika. Filozofia logiczna 1994*, Materiały I Polskich Warsztatów Logiczno-Filozoficznych, Szklarska Poręba 25-29 kwietnia 1994 roku, Toruń 1995, 69.

² J. Perzanowski, *Przedmowa*, w: *Jak filozofować*, Studia z metodologii filozofii, Warszawa 1989, 8.

było uprawianie filozofii, wykorzystując najnowocześniejsze środki logiczne i metodologiczne.

7. Referaty wygłoszone w sekcji Filozofia logiczna dotyczyły różnej problematyki. Łączyła je metoda. Pomijając szczegółowe omówienie referatów wygłoszonych w ramach tej sekcji, przedstawiam kilka ogólnych uwag na temat stosowania logiki w filozofii Boga i religii.

Na Zjazd został przygotowany przez E. Nieznańskiego referat pt. *Próba rozszerzenia ontologicznego argumentu K. Gödla na stosunek dostatecznej racji bytu*. Referat ten jest przykładem stosowania logiki formalnej do filozofii klasycznej. Jest to nawiązanie do programu Koła Krakowskiego, a więc również do programu formułowanego przez zwolenników filozofii logicznej.

Formalizacja teodycei, bo do tego prowadzi stosowanie logiki formalnej do filozofii klasycznej, miałyby poprzez użycie środków semiotyki logicznej dokonać naprawy filozofii Boga i religii co do języka i metody.

Za formalizacją teodycei przemawiają przynajmniej dwie racje:³

a) dedukcja sformalizowana unika błędów *non sequitur* w sposób efektywnie sprawdzalny. Natomiast dedukcji intuicyjnie składanej w teodycei wytykano już wielokrotnie różnego rodzaju błędy formalne.

b) o sformalizowanych fragmentach teodycei możemy wykazać środkami metasytemowymi, że jest ona teorią niesprzeczną. A niesprzeczność jest najważniejszym przymiotem teorii, ponieważ teoria sprzeczna, w której wszystkie zdania są prawdami i fałszami zarazem, jest zupełnie jałowa.

Sformalizowany fragmen teodycei nie jest teorią logiczną, jest teorią filozoficzną. Jej wartość polega głównie na syntaktycznych i semantycznych przyczynkach do naprawy tomistycznego języka.

Trzeba tutaj odnotować fakt, że Koło Krakowskie było prekursorem dynamicznego dziś ruchu zastosowań logiki do filozofii Boga i religii. Formalizacji poddawane były i są przede wszystkim dowody na istnienie Boga, zarówno kosmologiczne, związane z tradycją arystotelesowsko-tomistyczną, jak też argumenty ontologiczne, biorące swój początek od św. Anzelm⁴.

Wydaje się, że program Koła Krakowskiego pozostaje nadal programem aktualnym, a formalizacja teodycei jest odpowiedzią na wysuwane na Zjeździe postulaty naprawy filozofii, przedstawione w programowym referacie sekcji Filozofii logicznej (J. Perzanowski, *Zadania filozofii logicznej*).

³ Por. E. Nieznański, *O potrzebie formalizacji teodycei*, w: W kierunku Boga, Warszawa 1982, s. 402-404.

⁴ Próby podsumowania dokonań formalizacyjnych w teodycei podjął się E. Nieznański w: *Drogi i bezdroża formalizacji teodycei od Salamucha do Gödla*, w: Logika i metafizyka, Tarnów 1995, s. 99-117.